

Skuldnedväxlingen i den europeiska banksektorn – bakgrund och potentiella konsekvenser

Skuldnedväxlingen i den europeiska banksektorn är en fråga som den senaste tiden hamnat alltmer i fokus när banker världen över ska öka andelen eget kapital för att uppfylla nya kapitaltäckningskrav. Att bankerna minskar risktagandet på detta sätt är en nödvändig utveckling och en förutsättning för ökad stabilitet i det finansiella systemet. Samtidigt uttrycks på flera håll en oro över att skuldnedväxlingen kan komma att ske för snabbt och okontrollerat och att detta i sin tur kan hota den ekonomiska återhämtningen i Europa. Erfarenheter från andra kriser visar dock att en skuldnedväxling inte behöver få så stora konsekvenser för ekonomin om man samtidigt hanterar de underliggande problemen i banksektorn.

Denna fördjupningsruta fokuserar på skuldnedväxlingen i banksektorn:⁶⁸ hur den går till, vilka faktorer som driver den pågående skuldnedväxlingen i Europa och vilka konsekvenser detta kan få.

Kraftig skulduppbyggnad före krisen

Åren innan den globala finansiella krisen inleddes 2008 ökade bankernas utlåning till hushåll och företag i Europa kraftigt. Utvecklingen drevs bland annat av låga räntor, generösa kreditvillkor och en god ekonomisk konjunktur. För bankerna innebar den ökade utlåningen att deras tillgångar steg. Det egna kapitalet ökade däremot inte i samma utsträckning. I stället finansierades tillgångarna huvudsakligen med marknadsfinansiering. Det innebar att bankernas skulder i förhållande till det egna kapitalet, skuldsättningsgraden, steg och att det egna kapitalet i förhållande till tillgångarna, kapitaltäckningen⁶⁹, försämrades.

Eftersom marknadsfinansiering är en relativt billig finansieringskälla kunde bankerna öka sin lönsamhet mer än vad som hade varit möjligt om de enbart hade använt sig av eget kapital och kvarhållna vinster. Detta innebar dock att de utsatte sig för högre risker. När den globala finanskrisen slog till saknade bankerna tillräckligt kapital för att hantera de förluster som då uppkom.

Vad är en skuldnedväxling och hur går den till?

Det finns ingen entydig definition av skuldnedväxling. Men lite förenklat handlar det om att minska skuldsättningsgraden och öka kapitaltäckningen i en bank. Ett annat sätt att beskriva skuldnedväxling är att andelen tillgångar som finansieras med lån ska minska och andelen tillgångar som finansieras med eget kapital ska öka. För att stärka kapitaltäckningen kan banken alltså antingen ta in mer kapital, genom en nyemission, eller minska sina tillgångar. En bank kan i princip minska sina tillgångar genom att minska sin kreditgivning till hushåll och företag eller genom att sälja av tillgångar.

⁶⁸ Skuldnedväxling kan också genomföras av icke-finansiella företag, hushåll och stater.

⁶⁹ Med kapitaltäckning menas storleken på bankernas kapital i relation till riskvägda tillgångar. Definitionerna av kapital och riskvägda tillgångar varierar dock. Att en stor del av tillgångarna finansieras med lån innebär per definition att andelen kapital är låg.

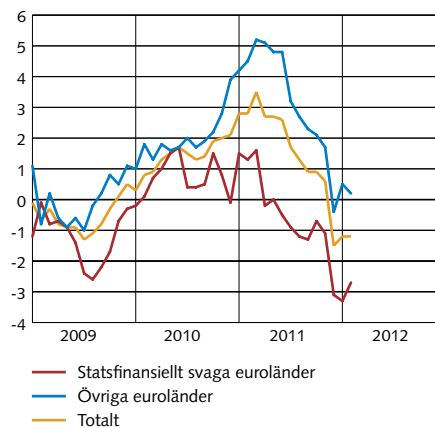
Vilka konsekvenser en skuldnedväxling får beror på vilken av dessa strategier som banken väljer. Om banken väljer att öka sin kapitaltäckning genom att öka kapitalet får det små konsekvenser för den reala ekonomin. Om banken däremot snabbt minskar sin utlåning till kreditvärdiga hushåll och företag, och gör en kreditåtstramning, kan det påverka BNP-tillväxten negativt. Att effekten blir negativ på BNP-tillväxten är särskilt troligt om merparten av bankerna stramar åt kreditgivningen samtidigt. Om banker med gränsöverskridande verksamhet därtill begränsar sin verksamhet i andra länder för att fokusera på sin hemmamarknad kan även andra länder drabbas. En skuldnedväxling kan också få negativa effekter om en bank tvingas sälja tillgångar till ett underpris. Då kan det uppstå stora förluster, vilket försämrar bankens kapitaltäckning i stället för att förbättra den.

Skuldnedväxlingen i Europa

Många har uttryckt en oro för att Europeiska bankmyndighetens (EBA) rekommendation rörande kapital ska medföra att de europeiska bankerna stärker sin kapitaltäckning genom att minska sina tillgångar för snabbt och okontrollerat – vilket skulle kunna få negativa konsekvenser för den ekonomiska återhämtningen.⁷⁰ Ett tecken på att så sker skulle kunna vara att bankernas utlåning till den privata sektorn dämpades avsevärt under 2011 och att utlåningen nu faller i de mest skuldtunga länderna (se diagram R3:1). Internationella valutafonden (IMF) har i sin senaste stabilitetsrapport pekat på att det finns risk att skuldnedväxlingen blir större än väntat givet den osäkra ekonomiska utvecklingen i Europa.⁷¹ Därtill finns det en oro för att de europeiska bankerna ska minska sina exponeringar mot länderna i Central- och Östeuropa. Detta skulle kunna medföra negativa konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen i dessa länder. Farhågorna att skuldnedväxlingen ska ske för snabbt har också understötts av det faktum att de europeiska bankernas tillgång till finansiering försämrats under 2011. Brist på finansiering skulle kunna leda till att bankerna snabbt minskade sin utlåning och att inte ens kreditvärdiga hushåll och företag skulle kunna få krediter. För att underlätta bankernas finansiering och ge stöd till bankernas kreditgivning till den reala ekonomin erbjöd därför ECB treårslån till banker med verksamhet i euroområdet (se kapitel 2).

Det är troligt att dessa lån gjort att kreditåtstramningen blivit mindre än vad som annars hade varit fallet. En faktor som talar för att oron för en alltför snabb skuldnedväxling genom en kreditåtstramning är överdriven, är de kapitalplaner som bankerna har skickat in till nationella tillsynsmyndigheter och till EBA. I kapitalplanerna redogör de 31 banker som behöver stärka sin kapitaltäckning för hur man planerar att uppnå kapitalkravet senast den 30 juni 2012. Av planerna framgår det att bankerna i

Diagram R3:1. Kredittillväxt till icke-finansiell privat sektor
Procent

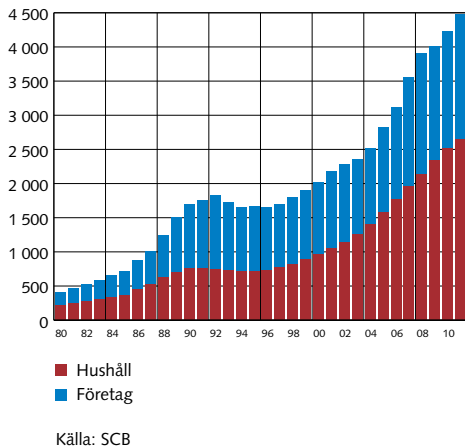

Källa: IMF

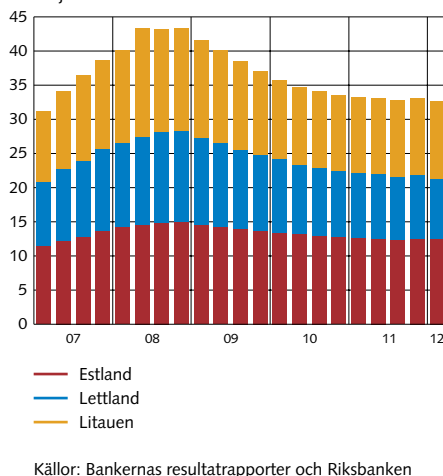
70 För att stärka den europeiska banksektorn har EBA gått ut med en rekommendation om att alla banker inom EU behöver ha en kapitaltäckning på minst nio procent senast den 30 juni 2012. Kapitalkravet avser kärnprimärkapital beräknat enligt övergångsreglerna från Basel I. För att man ska nå nio procent behöver kapitalet i den europeiska banksektorn stärkas med 115 miljarder euro, enligt EBA:s beräkningar.

71 Se *Global Financial Stability Report*, april 2012, Internationella valutafonden (IMF).

Diagram R3:2. Utlåning till svenska hushåll och företag från kreditinstitut
Miljarder kronor

Diagram R3:3. Svenska bankers utlåning till hushåll och företag i de baltiska länderna
Miljarder euro

endast mycket begränsad utsträckning avser att stärka kapitaltäckningen genom att minska utlåningen.⁷² Efterfrågan på krediter är dessutom låg i euroområdet. Både hushåll och företag gick in i krisen högt skuldsatta och har ett större behov av att amortera ner sina skulder än att öka sin upplåning. Detta är en process som kan komma att ta många år.

Skuldnedväxling är en förutsättning för ett mer stabilt finansiellt system

I många fall kan en skuldnedväxling vara en utdragen och smärtsam process med flera år av svag tillväxt, hög arbetslöshet och statsfinanser i dåligt skick. Det visar till exempel erfarenheterna från krisen i Japan under 1990-talet. Det finns flera orsaker till att den ekonomiska återhämtningen i Japan blev utdragen, men en faktor som starkt bidrog till detta var de japanska myndigheternas ovilja att hantera bankernas problemkrediter. Om tillgångarna hade värderats till sitt verkliga, lägre, värde hade det blivit uppenbart att de japanska bankerna var underkapitaliserade. Det fanns dock en utbredd kännedom om denna problembild, vilket gjorde att investerarnas förtroende för de japanska bankerna var lågt och bankerna hade svårt att få finansiering. Detta gjorde att bankerna hade begränsade möjligheter att öka utlåningen till hushåll och företag.⁷³

Skuldnedväxlingen i Sverige i samband med bankkrisen på 1990-talet var däremot en förhållandevis snabb process (se diagram R3:2), vilket till stor del berodde på att myndigheterna snabbt erkände och hanterade problemen i banksektorn.⁷⁴ På samma sätt kunde en oönskad kredit-åtstramning undvikas i de baltiska länderna i samband med finanskrisen 2008, även om bankernas utlåning i dessa länder visserligen fortfarande faller (se diagram R3:3). Detta beror dock snarare på att efterfrågan från hushåll och företag i regionen ännu är svag än att bankerna stramar åt kreditgivningen. I och med att Riksbanken försåg de svenska bankerna som är aktiva i de baltiska länderna med likviditet, fick Nordea, SEB och Swedbank tid att hantera situationen. Bankerna tog in mer kapital genom nyemissioner och gjorde nödvändiga och trovärdiga nedskrivningar av lån i de baltiska länderna. Dessa åtgärder gjorde att de inom relativt kort tid därefter fick tillgång till marknadsfinansiering. Bankerna kunde därigenom upprätthålla kreditgivningen till de baltiska dotterbankerna och Riksbanken kunde börja avveckla sina extraordinära lån under hösten 2010.

På motsvarande sätt underlättas de europeiska bankernas tillgång till finansiering, åtminstone tillfälligt, av ECB:s treårslån. Det har ökat bankernas möjlighet att förse den privata sektorn med krediter och gett viss tid att stärka de egna balansräkningarna. Bankerna kan använda denna tid att stärka kapitaltäckningen, öka genomlysningen av vilka tillgångar man har och ta eventuella förluster. Det är först när deras skulder har minskat,

⁷² Endast en procent av de planerade åtgärderna för att stärka kapitaltäckningen beräknas komma från minskad utlåning.

⁷³ Se "Global recession", *Finansiell stabilitet 2009:1*, Sverige riksbank.

⁷⁴ Se Ingves, Stefan och Lind, Göran, "Hanteringen av Bankkrisen – sedd i efterhand", *Penning- och valutapolitik 1996:1*, Sveriges riksbank.

deras kapital har ökat och investerare kan göra en rimlig bedömning av värdet av deras tillgångar som de kan återfå förtroendet på de finansiella marknaderna. Detta är i sin tur en förutsättning för ett mer stabilt finansiellt system och en grund för en hållbar realekonomisk återhämtning i Europa.